

ORTA ÇAĞ'DA PAPA İMPARATOR SAVAŞI: YURTSUZ JOHN VE III. INNOCENTIUS

Fuat CEYLANBAŞ*

ÖZ

Atama Tartışması (Investitura), XIII. yüzyılda İngiltere Kralı Yurtsuz John ile Papa III. Innocentius arasında yaşanan, Canterbury Kilisesi'ne kimin başpiskopos olarak atanacağını belirlemek amacıyla çıkan anlaşmazlığın kavgaya dönüşmesidir. Vuku bulan bu hadise, Orta Çağ İngiltere'de dinî güç ile seküler güç arasındaki en şiddetli mücadelelerden biridir. Çalışmanın zaman aralığı John'un (1199-1216) ve Innocentius'un (1198-1216) neredeyse eş zamanlı hüküm sürdükleri dönemi kapsamaktadır. Papa Innocentius, Papa VII. Gregorius'un 1075 yılında yayınladığı Dictatus Papae'ye dayanarak Roma Kilise'sinin Tanrı tarafından kurulduğunu, Papa'nın tek evrensel güç olduğunu bu nedenle de kilise görevlilerini atama ya da azletme yetkisinin kendisinde olduğunu ifade etmiştir. Kral John ise atalarından devraldığı miras gereği kiliselerin kraliyete tabi olması gerektiğini ve iktidarın Tanrı tarafından verildiğini iddia etmiştir. Babası II. Henry'nin ve ağabeyi I. Richard'ın kilise görevlilerini atadığını bu bağlamda kendisinin de başpiskopos atamasında tek yetkili olduğunu savunmuştur. Canterbury başpiskoposu Hubert Walter'in ölümüyle birlikte Kral John ve Papa III. Innocentius arasında yaşanan atama kavgası en nihayetinde Papa'nın üstünlüğü ile sonuçlanmış, John, Papa'ya diz çökmüştür. İngiltere ve İrlanda Krallıkları dirlik olarak Papa'nın hükmüne bırakılmıştır. Çalışmada İngiltere'de din devlet ilişkileri ve kral papa ilişkileri John dönemi ile sınırlı tutularak açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırmada dönem krononikleri ve arşiv belgelerinin yanı sıra telif eserlerden faydalanılmıştır. Orta Çağ'da neredeyse hiçbir kralın Papa'nın gücüne karşı koyamacağını ve dinî otoriteye başkaldırıldığında aforozun yanı sıra askerî olarak da cezalandırılabilceği sonucuna ulaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: Atama, Canterbury, John, Innocentius

WAR OF THE POPE AND EMPEROR IN THE MIDDLE AGES: LACKLAND JOHN AND POPE INNOCENTIUS III

ABSTRACT

The Investiture Controversy, occurring in the XIIIth century, was a conflict between King John Lackland of England and Pope Innocent III over the appointment of the Archbishop of Canterbury, which escalated into a confrontation. This event was one of the most intense struggles between religious and secular powers in medieval England. The timeframe of the study encompasses the reigns of John (1199-1216) and Innocent III (1198-1216), who ruled almost concurrently. Pope Innocent III, drawing on the Dictatus Papae issued by Pope Gregory VII in 1075, asserted the divine establishment of the Roman Church and the sole universal authority of the Pope. Consequently, he claimed the power to appoint or dismiss church officials. King John, on the other hand, asserted the royal prerogative inherited from his ancestors, arguing that churches should be subject to the monarchy, as sovereignty was granted by God. He pointed to the appointments made by his father, Henry II, and his brother, Richard I, as evidence that he did alone the authority to appoint archbishops. Following the death of Archbishop Hubert Walter, the dispute over appointments between King John and Pope Innocent III ultimately resulted in the superiority of the Papacy, with John submitting to the Pope. The Kingdoms of England and Ireland were left subject to papal authority. In this study, religion-state relations and king-pope relations in England have been tried to be explained by limiting them to the John period. In addition to the chronicles and archive documents of the period, the study also utilised the works of the authors. The study concludes that in the Middle Ages, hardly any king could resist the power of the Pope, and defiance against religious authority could lead not only to excommunication but also to military punishment.

Keywords: Investitura, Canterbury, John, Innocentius

Gönderilme Tarihi: 2 Haziran 2024

Kabul Tarihi: 30 Eylül 2024

* Dr., ORCID: 0000-0002-5270-0442, E-posta: fuatceylanbas@gmail.com.

Giriş

Papa, Orta Çağ'da Kilise'nin başı olarak dinî konumunun yanı sıra siyasî bir figür olarak da ön plana çıkmış kurumsal bir kimliği temsil etmektedir (Durgun, 2018: s. 77; Çoban, 2014). Papa III. Leo (795-816) 800 yılında Şarلمان'a (744-814) taç giydirerek, Kilise'nin sadece uhrevî değil aynı zamanda dünyevî bir otorite olarak tanınması gerektiğini daha IX. yüzyılda göstermek istemiştir.

Kilise, X. yüzyılda elinde olan toprak ve para sayesinde Avrupa'nın ekonomik yönden en güçlü kurumlarından biri olarak karşımıza çıkar. Kilise'nin ekonomik gücünü anlamamız için gerektiğinde sivillere kredi verebiliyor oluşunu belirtmemiz yeterli olacaktır. Ayrıca Kilise sadece malî gücü değil aynı zamanda kültürel gücü de elinde bulundurmaktadır. Öyle ki Orta Çağ'da kültürün iki ana unsuru olan okuma ve yazma Kilise'nin tekelindedir. Bu bağlamda imparatorlar, asilzadeler, krallar ya da lordlar kendileri için önem arzeden şansölyelerini ve diğer hükümet personellerini Kilise üyeleri arasından seçmek durumunda kalmışlardır. Çünkü kayıtları tutabilecek, hesap ya da harcamaları kontrol edebilecek, diplomatik yazışmaları sağlayabilecek nitelikli insanlar Kilise'nin uhdesindedir. Buna rağmen Papa'lık X. yüzyıl sonu XI. yüzyıl başında siyasî güce bir türlü erişememiştir. Roma aristokrasisinin baskısı nedeniyle Papa'lığın I. Otto'dan (962-973) yardım istemesi, bu yüzyılda, Almanların giderek Kilise'yi tahakkümü altına almasına ve kilisenin siyasî güçsüzlüğüne neden olmuştur. Otto'nun halefleri de aynı siyaseti tatbik ederek, Papa'nın azlî ve tayini gibi konular da dâhil olmak üzere, Kilise üzerindeki baskılarını artırmıştır. Kilise, dünyevî iktidarın boyunduruğundan kurtulmak için (Serdar, 2021: 216) elindeki ekonomik ve kültürel gücü kullanmak istemiştir. Bu bağlamda XI. yüzyıldan itibaren Papalar Kilise'yi dünyevî iktidarlardan kurtarmak için önce özgürlük mücadelesine, ardından da üstünlük mücadelesine girişmişlerdir (Durmaz, 2010: s. 96)

İlk olarak Papa II. Nicolaus (1059-1061), Papa'lık seçimlerine Kutsal Roma Germen İmparatorlarının karışmasını engellemiş 1059 yılında alınan karar ile Papa'lık seçimi kardinaller kuruluna devredilmiştir. Ardından Papa VII. Gregorius (1073-1085) 1075 yılında yayınladığı *Dictatus Papae* (Papa'lık Emirleri) ile Papalığın dünyevî iktidardan üstün olduğu vurgusunu yapmıştır. Gregorius'un gerçekleştirmiş olduğu iş o kadar mühimdir ki, tarihçiler tarafından, VII. Gregorius'un dinî alana laiklerin hükmetmesini engelleme girişimleri, Gregorius Reform'u olarak adlandırılmıştır (Durmaz, 2010: s. 97). Böylece Papa artık yargılanamaz ve kararları tartışılmaz bir konuma yükselmiştir. Gregorius'un kral tanımaz ve otorite kabul etmez tutumları atama kavgalarının temelini oluşturmuştur (Davies, 2006: s. 368). Zira Gregorius, senyörlerden fief alan piskoposlar ve manastır reislerini aforoz ederek laiklerin dinî alana müdahale kozlarını ellerinden almıştır. Artık piskoposlar ve manastır reislerinin atanması Kilise'nin kontrolüne girmiştir. Bu bağlamda Papalığın imparator ya da krallar üzerinde bir otorite olduğu iddiasını kuvvetlendirdiğini söyleyebiliriz. Elbette bu dönemde Kutsal Roma Germen imparatorları kendi Papalarını seçerek nüfuz mücadelesini bırakmadıklarını gösterse de Kilise artık siyasî gücü ele geçirmeye başlamıştır (Durmaz, 2010: s. 101).

Roma İmparatorluğu'ndan sonra nihayet ilk ciddi atama kavgası VII. Gregorius (1073-1085) ve Kutsal Roma Germen İmparatoru IV. Heinrich (1084-1105) arasında meydana gelmiştir. VII. Gregorius tarafından atanan piskopolar bir yandan kilise mensubu iken diğer yandan mâlikâne sahibidir. Fief karşılığı senyörlere asker dahi temin etmişlerdir. Dolayısıyla piskoposlar soylu sınıfa mensuptular ve imparatora bağlıydılar. Feodal hukukun işleyişi gereği piskoposlar, hem dünyevî hem de ruhanî yetkilerini imparatorlardan almışlardır. Bu sebeple diyebiliriz

ki Papa'nın, imparatorun memurları olan piskoposları ataması, imparatorların otoritelerine karşı bir başkaldırıdır. İmparatorların iktidarlarını hedef alan bu gelişmeler, Gregorius'un laiklerin kilise atamalarını yapmasını yasaklaması ve IV. Heinrich'in de Milano Başpiskoposunu buna rağmen ataması ile zirveye ulaşmıştır. İkili arasında IV. Heinrich'in af dilemesiyle sonuçlanacak atama kavgası böylece başlamış ve imparator aleyhine sonuçlanmıştır (Durmaz, 2010: s. 102-103).

Çalışmamızda Kral John ve Papa III. Innocentius arasında yaşanacak olan atama kavgasını izah etmeden önce konunun temelinde X. yüzyıldan itibaren Kilise'nin siyasî nüfuz sağlama girişimleri olduğunu girişte açıklamaya çalıştık. Avrupa siyasetine merakıyla bilinen Papa III. Innocentius'un da böyle bir geçmişe sırtını döneyemeceği ve siyasî gücü elde etmeye çalışacağı oldukça aşikârdır.

Kral ve Papa Çekişmeleri: İngiltere, Fransa, İskoçya ve İspanya

İngiltere tarihi feodalite gibi her zaman her konuda olmasa da kıta Avrupa'sının bir prototipi olarak karşımıza çıkar. Bu bağlamda atama meselesi de Avrupa'da meydana gelen gelişmelerden bağımsız olarak düşünülemez.

X. yüzyılda hüküm sürmüş olan Anglosakson Kral Eadwig (955-959) başrahip Dunston ile yaşadığı anlaşmazlık nedeniyle onu sürgün etmiştir. Norman İstilasından (1066) itibaren William Rufus (1087-1100) ve daha sonra I. Henry (1100-1135), Canterbury başpiskoposu Anselm ile uzun süre devam edecek anlaşmazlıklara karışmıştır. I. Henry bu nedenle iki kez İngiltere'den sürgün edilmiş ve 1105 yılında başpiskoposluk topraklarını ve gelirlerini iade etmesi nedeniyle aforoz edilmenin eşiğine gelmiştir (Vaugn, 2012: s. 74-110). Kral Stephen da (1135-1141) Başpiskopos Theobald ile anlaşmazlığa düşmüştür. II. Henry'nin (1154-1189) Canterbury başpiskoposu Thomas Becket ile olan anlaşmazlığı ise Orta Çağ İngiltere tarihindeki en trajedik vakalardan biridir. Zira Henry, Canterbury başpiskoposu Becket ile giriştiği güç mücadelesi sonrası kraliyeti kuvvetlendirme adına Becket'i şövalyelerine öldürtmüştür (Truax, 2012: s. 125). I. Henry başta olmak üzere İngiliz kralları siyasî yetkilerine ve hükümet görevlilerini atama yetkisine Papa'nın karışmamasını dikte etmişlerdir. John'un ağabeyi I. Richard, (1189-1199) Durham keşişlerinin 1195'te izinsiz bir seçim girişiminde bulunmasına kızgın bir şaşkınlıkla tepki göstermiş, bunun kraliyet majestelerine karşı bir suç olduğunu ifade etmiş ve seleflerinin sahip olduğu hak ve saygınlıkların gelecekte ihlal edilmesini önlemek için harekete geçilmesi gerektiğini bildirmiştir (Cheney, 1978: s. 13). John da bu bağlamda XII. yüzyıl sonu ve XIII. yüzyıl başlarında iktidarı tam anlamıyla elde tutabilmek için yukarıda zikrettiklerimizden bağımsız davranmamıştır.

İskoçya Kralı I. William, 1178-1186 yılları arasında St. Andrew piskoposluk seçimlerinde Papa ile anlaşmazlığa düşmüş ve şiddetli bir muameleye maruz kalmıştır. Bu şiddetli muamele neticesinde I. William'ın İskoç Kilisesi üzerindeki hâkimiyetinin sarsılması John'un daha sonra karşı karşıya kalacağı probleme nasıl tepki vermesi gerektiğine dair canlı bir örnek teşkil etmiştir (Duncan, 1999: s. 248). Diyebiliriz ki Orta Çağ'da Kilise ile mücadeleye girişmemiş hiçbir Avrupa kralı neredeyse yoktur. Krallar bu anlaşmazlıkları zaman zaman tehditlerle bertaraf etmiş zaman zaman aforoz edilerek Papa'ya boyun eğmiştir. Örneğin İspanya kralı I. Sancho, Papa'dan aldıkları emirle ayin yapmayı reddeden din adamlarını kör etmekle tehdit etmiş ve ancak böylece istediğini alabilmiştir. Fransa kralı II. Philip de Papa ile evliliğinin iptali nedeniyle

anlaşmazlık yaşamış karşılığında ülkesindeki piskoposlara ve din adamlarına yaptırım uygulamış ve hem piskoposların hem de kiliselerin mallarına el koymuştur (Cheney, 1978: s. 303).

John ve Kilise Arasındaki İlk Münasebetler

Angevin İmparatorluğu'nun kurucusu II. Henry'nin (1154-1189) gelecek planlarında yer almayan babası tarafından kendisine toprak verilmeyen John, bu nedenle Yurtsuz olarak anılmıştır. Daha sonra kendisine isyan eden oğullarını cezalandırmak için John'u iç siyaset malzemesi olarak kullanan ve ona İrlanda Lord'u unvanını tevdi eden II. Henry, ilk olarak Papa'ya bu durumu onaylatmak istemiştir. Zira II. Henry gibi kuvvetli bir monark dahi zaman zaman çatışsa da XII. yüzyılda Papa'luk otoritesini kabul etmek durumundadır. Papa III. Alexander (1159-1181) John'un İrlanda Lord'u olduğunu onaylamış böylece John'un Papa'luk ile ilk teması da gerçekleşmiştir. Ardından İrlanda'yı ele geçiren II. Henry, John'u İrlanda Kralı ilan etmiş ve Papa'nın onayına sunmuştur. Ancak III. Alexander'dan sonra gelen Papalar bu durumu onaylamamış ve John sadece İrlanda Lord'u olarak kalmıştır (Stubbs, 1871: s. 100-135). John'un Papa'luk tarafından ilk reddedilişi de böylece gerçekleşmiştir. Ancak izlediği İrlanda politikası meyvelerini vermiş olacak ki daha sonra Papa III. Urbanus (1185-1187) onu İrlanda Kralı olarak kabul etmiştir. Ne var ki John, Papa III. Urbanus tarafından kendisine gönderilen altın tacı hiçbir zaman takamamıştır. İngiltere kralı olduğunda da ilginç bir şekilde bunu tercih etmemiştir.

John ile Papalığın bir diğer münasebeti ağabeyi I. Richard tarafından kendisine verilen Devon Kontluğu'ndan dolayıdır. Zira Devon Kontluğu John'a verildiği esnada Devon topraklarına Papa'luk tarafından konulmuş bir evlilik yasağı mevcuttur. Kilise'nin Orta Çağ'da müdahale etmediği neredeyse hiçbir alan yoktur. John'un durumunu daha parlak hale getirmek ve onu Kilise'nin bir neferi yapmak için topraklarındaki evlilik yasağı Papa'lığın Başpiskopos Baldwin'e verdiği emirle kaldırılmıştır (Stubbs, 1876: s. 72).

1199 yılında İngiliz tahtına çıkan John, kıta Avrupa'sında Fransa ile mücadeleye başlamıştır. Angers'i kaybetmesine rağmen Poitou'da üstünlüğü elde tutmaktadır. John'un Poitou'da desteklediği Sempringham'lı İngiliz Gilbert'in aziz ilan edilmesi, John'un 1202 Mayıs'ında Papa III. Innocentius'un desteğine sahip olduğunu gösterir. Buradan hareketle, John ile Innocentius arasındaki münasebetin oldukça olumlu başladığını ve her iki tarafında birbirlerinden memnun olduğunu söyleyebiliriz. John, bundan sonra, devam eden Philip'in saldırgan politikalarını Papa'ya şikâyet etmiş, Innocentius da Rouen başpiskoposuna, Normandiya'da çıkabilecek herhangi bir isyanda Kilise gücünü kullanarak isyanı bastırma yetkisi vermiştir. Burada Innocentius'un John'u açık bir şekilde Philip'e karşı bir kez daha desteklediğini görmekteyiz. Ancak belirtmemiz gereken bir başka durum aynı yetkinin Canterbury başpiskoposu Hubert Walter'a da verilmiş olmasıdır. Buradan hareketle Angevin İmparatorluğu'nda, John yönetiminde, başpiskoposluklar arası bir çiftbaşlılığın olduğu görülmektedir (Cheney ve Semple, 1953: no. 410).

John yukarıda yaşanan hadiselerden de anlaşıldığı üzere Papalığın desteğini hissetmektedir. Bu bağlamda Papa'nın desteğini kaybetmemek için fiilî olarak katılmadığı Haçlı Seferleri'ne nakdî destek sağlamak için çaba göstermiştir. John, Haçlılara 1.000 mark¹ yardım etmiş

---

¹ John'un saltanatında para birimlerini *pound* (£), *şilin* (S) ve *penyy* (d) olarak tasnif etmekteyiz. Latince *pound* için *libra*, *şilin* için *solidus*, *penyy* için de *denarius* terimi kullanılmaktaydı. On iki penyy bir şiline, yirmi şilin de bir pound'a denk gelmekteydi. O halde iki yüz kırk penyy bir pound etmekteydi. Dolaşımda bulunan tek madeni para gümüş penyy idi. İki yüz kırk adet gümüş penyy bir pound'a eşti. Bir baronun ortalama geliri yılda iki yüz pound civarındaydı. Yıllık geliri yirmi

ayrıca topraklarından elde edilen gelirin 1/40'ını bağışlayacağını ifade etmiştir. Bununla da yetinmeyen John, seferlere katılacak 100 şövalyeyi finanse edeceğini ve sefer boyunca şövalyelerin İngiltere'deki topraklarını koruyacağını söylemiştir (Cheney ve Gwendolen, 1967: no. 38).

1202-1203 yıllarında Fransa ve İngiltere arasındaki savaşta arabuluculuk yapmak için tekrar Papa'ya başvurulmuştur. III. Innocentius bir kez daha John'u desteklemiş Philip'i aforozla tehdit etmiştir. Ancak Papa'ya rağmen başpiskoposların -ki yukarıda ifade ettiğimiz üzere fief sahibidirler- Philip'ten yana tavır takınmaları sebebiyle Fransa galip gelmiştir (Cheney ve Gwendolen, 1967: no. 555-556).

Görüldüğü üzere Kral John ve Papalar arasında ilk başlarda cereyan eden münasebetler müspet bir gelişim göstermiştir. John ve Papalığın karşı karşıya gelmesi VII. Gregorius ve IV. Heinrich münasebetinde olduğu gibi atama (investitura) meselesinden kaynaklanmıştır (Holdsworth, 1963).

Atama (Investitura) Meselesi

1066 Norman İstilasından beri, Canterbury başpiskoposluğu çoğunluğu manastırlardan gelen din adamları tarafından icra edilmektedir. Bunun ilk istisnası Thomas Becket (1162-1170) olurken Hubert Walter da (1193-1205) bir istisnadır.

Canterbury başpiskoposluğu İngiltere'nin önemli makamlarından biridir dolayısıyla bu göreve atanacak kişi kusursuz olmalıdır. Başpiskopos, on iki yardımcı piskopos ile birlikte çalışır ve bu piskoposlar amiri konumunda olan başpiskoposun seçiminde kendilerinin de rolü olması gerektiğine inanırlar. Zira piskoposlar katedral kiliseyle birlikte piskoposluğun dinî hizmetlerini de yürütmüşlerdir. Başpiskopos, İngiltere krallığının ruhanî esenliğine ek olarak piskoposların amirliğini ve Canterbury'de Mesih Kilise'sinde bulunan bir manastır cemaatinin liderliğini yürütmektedir. İngiltere'nin feodal hiyerarşiden farklı olarak kıta Avrupa'sından ayrıldığı bir diğer konu da önemli sayıda manastırı içine alan piskoposluk yapısı kurmasıdır. Canterbury başpiskoposluğu da bu manastır organizasyonunun merkezi olacak biçimde örgütlenmiştir. Piskoposlar ya da keşişler kiliselerde ya da manastırlarda ellerinde tuttıkları toprakları kraldan alırlar. Bu bağlamda piskoposlar ya da keşişler sadece din görevlisi değil aynı zamanda krala malî ve siyasî yükümlülükleri de olan soylulardır (Church, 2015).

I. Richard'ın saltanatında 1193 yılında başpiskopos Baldwin'in ölümüyle birlikte Hubert Walter başpiskopos seçilmiş Papa III. Celestine (1191-1198) tarafından onaylanmıştır. Hubert Walter'in 1205 yılında ölümüyle birlikte Canterbury'e başpiskopos atama konusu bir kez daha bu sefer John'un saltanatında gündeme gelmiştir. John, Walter'in ölümünü haber alır almaz Canterbury'li Gervase'ye göre hemen Canterbury'e hareket etmiştir (Stubbs, 1871: s. 98). Mesih Kilise'sinde bulunan keşişlere başpiskoposlarını seçebileceklerini ve seçimlerde özgür olduklarını ifade etmiş keşişler de Kral John'a inanmıştır (Knowles, 1952: s. 211-220). Ancak John'un burada yapmış olduğu stratejik hata ile keşişlere asıl niyetini belli ettiğini söylememiz yerinde olacaktır. Bu hata, başpiskopos Walter'in keşişlere miras bıraktığı taşınabilir sunağa el koyması hadisesidir. Keşişlerin duruma itirazı ile birlikte John, keşişlerin seçimleri ertelemesini bildirmiştir. Canterbury keşişleri işlerin hiç de umdukları gibi gitmemesi nedeniyle Papa'nın desteğini alabilmek için Roma'ya elçilik heyeti göndermiştir. Bu heyette yer alan Reginald keşişler

---

pound olan bir insan için refah düzeyinin yüksek olduğu varsayılıyordu. Ayrıca bir pound'un üçte ikisine eşdeğer mark'lar da dönem içerisinde kullanılmaktadır (Morris, 2015).

tarafından başpiskopos seçilmiştir. Ancak Canterbury’de başpiskoposun emri altında bulunan yardımcıları da seçim hakkının kendilerinde olduğunu ileri sürmüştür. Böylece atama meselesi, keşişler, piskoposlar ve kral arasında bir krize dönüşmüştür. Üstelik bu kriz Avrupa siyasetine merakıyla bilinen ve teoride son söz hakkı kendisinde olan Papa III. Innocentius’a sıçramıştır (Brooke, 1952: s. 224). Innocentius, İngiltere’deki karışık duruma müdahale etmek için hemen Papa’lık yargıçlarını olayın araştırılmasını sağlamak amacıyla İngiltere’ye göndermiştir (Cheney ve Gwendolen, 1967: no. 699-702). Papa, keşişler tarafından başpiskopos seçilen Reginald’a piskoposların itiraz etmesi nedeniyle seçimleri askıya almış ne keşişlerin ne piskoposların adayını atamıştır (Cheney, 1948: 233). III. Innocentius, Paris okullarında eski bir ilahiyat öğretmeni olan ve Aziz Chrysogonus tarafından kardinal raihibi yapılan Stephan Langton’u İngiltere’ye Canterbury başpiskoposu olarak atamıştır (Knowles, 1938). John, tüm bu olup bitenden bağımsız olarak hem keşişlerin hem piskoposların yaptıkları seçimleri inkâr etmelerine şahit olmuş, atama yetkisinin kraliyet majestelerinde olduğunu söyleyerek Norwich piskoposu John de Gray’i başpiskopos ilan etmiştir. Papa III. Innocentius ise 1206 yılında Gray’in piskoposluğunu iptal etmiştir. Daha sonra John hükümetinde çeşitli görevler alan Gray, Papa’dan af dilemek için Roma’ya gitmiş ve Durham başpiskoposu olarak atanmıştır. 1214 yılında İngiltere’ye dönerken ölmüştür.

John, Innocentius’un Stephan Langton’u atamasına şiddetli bir şekilde tepki göstermiştir. Langton’un Canterbury’e gelmesi halinde yakalanacağını ve onu asacağını ilan etmiştir. Bununla da yetinmeyerek kaynaklarda yetmiş dört kişi olarak bildirilen Canterbury keşişlerini sınır dışı etmiştir. Önce kör ve aciz olanlar muaf tutulmuş ardından Papa ile mücadelenin şiddetlenmesi ile 1208 yılından sonra onlar da sınır dışı edilmiştir. Papa Innocentius ise vakur bir tavırla Stephan Langton’a pallium (Hil’at) tevdi etmiş ve olaylardan etkilenmemesi için desteğini bildirmiştir (Sayers, 2000: s. 254).

John, öfkeyle kalkmasının zararını anlamış olacak ki Poitou’ya düzenleyeceği sefer öncesi hem Papa’nın desteğini almak hem de Walter’in halefinin kim olacağı konusundaki ihtilafı gidermek için Papa’ya elçiler göndermiştir. Dene’den Alfred ve Erdington’dan Thomas’a 4.000 mark vererek Papa’nın huzuruna yollamıştır. Papa’ya iletmek üzere yazmış olduğu mektupta, İngiltere’nin manevi bir babaya ihtiyaç duyduğunu ancak kralın saygınlığının da göz ardı edilmemesi gerektiğini bildirmiştir (Hardy, 1835: s. 65b-67).

III. Innocentius, 1207 yılına gelindiğinde John’un talep ve isteklerini reddetmeye karar vermiştir. John’un, Papa tarafından atanmış olan (Vincent, 2010: s. 55-100) Stephan Langton’u reddetmesiyle ikili arasında müspet başlayan ilişkiler bozulmaya başlamıştır. Önce Arthur, ardından Fransa kralı Philip şimdi Papa III. Innocentius John’a rakiptir. John, hemen başpiskoposun Lambeth’deki sarayına giderek Canterbury insanlarına, keşiş malikânelerindeki adamlarına ve şövalyeler ile özgür adamlara hükümet görevlileri olan Fulk de Cantilupe ve Cornhill’li Reginald’ın emirlerine uymalarını emretmiştir. Kral John, arbalet kullanan paralı askerlerini de derhal Canterbury’e sevk ederek dinî görevlileri tehdit etmiştir (Hardy, 1835: s. 74). Ayrıca din adamlarına tahıl satışını yasaklayarak Papa’nın emirlerine uymamaları için onlara baskıyı artırmıştır. Yasağı (25 Kasım) St. Katherina Bayramı’nda kısa süreli kaldırmış olsa da ardından uygulamaya devam etmiştir (Hardy, 1833: i, s. 114b). Papa III. Innocentius ise piskoposlara yazmış olduğu mektuplarda Stephan Langton’un kutsanmasını tanımalarını ve John’u, Langton’un İngiltere’de ikamet etmesine ikna etmelerini istemiştir. Innocentius’un burada piskoposlardan taraf olmalarını açık bir şekilde göstermelerini beklediği anlaşılmaktadır. Zira giriş bölümünde

belirttiğiniz gibi piskoposlar aynı zamanda fief sahibi kimselerdi ve kralın soyluları arasındaydı. Innocentius, Londra, Ely ve Worcester piskoposlarına yazmış olduğu mektuplarda John'a gitmelerini emretmiş ve onu mantıklı bir şekilde davranmaya davet etmiştir. Eğer John kararında direnir ve Papa'yı tanımaz ise İngiltere'yi bebeklerin vaftiz edilmesi dışında dinî yasaklarla karşı karşıya bırakacağını ifade etmiştir (Cheney ve Semple, 1953: s. 94). Bu üç piskopos Kral John'un ve kraliyetin hizmetindedir ve Innocentius usta bir siyasî hamle ile krallarına karşı dinî yetkilerini hatırlatarak onları kullanmıştır. Innocentius'un amacı John'u güçlü müttefiklerinden ayırmaktır. Innocentius, Rochester piskoposu aracılığıyla da, John'un, Canterbury halkına itaat etsinler diye gönderdiği Fulk de Cantilupe'yi ve Cornhill'li Thomas'ı afroz etmiştir (Cheney ve Gwendolen, 1967: no. 764, 765, 766). Ancak burada belirtmemiz gereken bir diğer husus kraliyetin afroz konusunda almış olduğu önlemdi. Zira İngiltere'de kraliyet onayı olmadan piskoposlar afroz silahına başvuramamaktaydı. Innocentius bilerek ve isteyerek John ile piskoposları karşı karşıya getirmeyi amaçlamıştır. Papa daha da ileri giderek piskoposların John'un desteklemeleri halinde Hz. Adem'in itaatsizlikten dolayı cennetten kovulduğunu hatırlatarak onlara göz dağı vermiştir. Buna rağmen İngiltere'deki kıdemli din adamlarının John'dan ayrılmadığını görebiliyoruz. Ayrıca piskoposlar Papa'nın yasaklarını uygulama noktasında da henüz fiilî bir eylemde bulunmamışlardır. Bu nedenle Papa III. Innocentius ile John arasındaki ilk sürüşmeler John tarafının ağır basmasıyla neticelendi diyebiliriz. Çünkü piskoposlar elde ettikleri zenginliği kraliyete borçluydu, kraldan aldıkları topraklar zenginlik kaynağıydı ve piskoposlar bu zenginliği kaybetmek istemiyorlardı (Church, 2015). Ayrıca John'un Papa'nın isteklerine direnişi meşrudur. Zira teamüller keşişlerin başpiskopos seçiminde büyük öneminin olduğunu gösterse de kralın da başpiskopos seçiminde etkin bir role sahip olduğunu göstermektedir. John, Londra, Ely ve Worcester piskoposlarına yazdığı mektupta Papa'nın hakkını teslim etmiş ancak Papa'nın da kendisine ve varislerine ait olan haysiyet, hak ve özgürlükleri tanınmasını istemiştir (Hardy, 1835: s. 78b). Innocentius, John'un tüm çabalarını görmezden gelerek iradesine karşı gelinmesi halinde İngiltere'yi daha şiddetli yasaklamalara maruz bırakacağını ifade etmiştir.

"Yüce Tanrı, Baba, Oğul, Kutsal Ruh ve Peter ve Paul havarileri adına, sizi lanetlenmiş ilan ederiz ve inançlılarla iletişim kurmaktan menederiz."

Papa Innocentius, John'un otoritesini tanımamasına dinî yetkilerini kullanarak karşılık vermiştir. İngiltere'yi (1208-1214) yasaklama (interdict) ve John'u da afrozla (1209-1213) tehdit etmiştir (Cheney, 1949). İngiltere'deki Papa'lık yasakları 1208 yılında başlamışsa da yukarıda belirttiğimiz gibi piskoposlar henüz yasakların uygulanması konusunda Innocentius'a bağlı değillerdir. Bu nedenle Papa artık yeni doğan bebeklerin vaftiz edilmesi dışında tüm dinî uygulamaların askıya alındığını bildirmiştir. John'a bağlı kilise ve din adamları cezalandırılmış İngiltere tam bir dinî sessizliğe bürünmüştür. Ancak yine de yerel birtakım izinler verilmiş bayram ve oruç günlerine riayet edilmesi emredilmiş günah çıkarma ibadetleri görmezden gelinmiş ve panis benedictus (kutsal ekmek) dağıtımına onay verilmiştir (Clarke, 2009: s. 161). Innocentius'un Sistersiyenlere yazmış olduğu mektupta yasakların herkesi kapsadığını ve Papa'nın emirlerinin kralıktaki herkesi bağladığını ifade etmesi mühimdir. Buradan hareketle Sistersiyenlerin de henüz Papa'nın emirlerine uymadığını John'un yalnız olmadığını anlıyoruz (Church, 2015).

Innocentius'un, John rejimine ait kiliselerde derin bir sessizlik sağlamasına rağmen yerel birtakım izinler vermesi ya da bazı ibadetleri görmezden gelmesi John'un af dileyeceği düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca İngiltere'deki bazı piskoposlukların boş kalmasını eleştirmiş John'un bu piskoposluklara atama yapmasını istemiştir. Bu bağlamda asıl savaşın Canterbury başpiskoposluğu üzerinden yürüdüğü sonucuna varmamız olağandır. John, piskopos atamalarını gerçekleştirmiş ardından Stephan Langton'un kardeşi Simon Langton'u müzakere etmek üzere davet etmiştir (Hardy, 1835: s. 85-86). Müzakerelerden bir sonuç alınamamış olacak ki John, ayin kutlamayı reddeden tüm kiliselerin mülklerine el konulması talimatı vermiştir. Kraliyet memurları kilise topraklarının yağmalanmasını büyük bir iştahla karşılamış hükümette bulunan önemli adamlar dahi bu sebeple huzursuzluk yaşamıştır. Zira hükümetin önemli adamlarından kraliyet kâtibi Richard Marsh'ın toprakları da kilise topraklarına yönelik genel taarruzun içine çekilmiş ve kralın küçük memurları tarafından yağmalanmıştır. John, böylece hem piskoposların hem de önemli adamların desteğini kaybetmeye başlamıştır. Ancak Kral John'a destek veren piskoposların toprakları bizzat kraliyet tarafından korunmuştur. Bath ve Norwich piskoposlukları kralın emriyle koruma altına alınan yerler arasındadır. Bindon'daki Sistersiyen başrahip Henry, John'a itaat ederek İrlanda'da Emly piskoposluğuna terfi etmiştir (Knowles, Brooke ve London, 1972: s. 127). Aslında buraya kadar olan inişli çıkışlı yasak ve tehditlerden anlaşılacağı üzere Kilise, Kral John'a karşı birleşik bir muhalafet oluşturamamıştır.

John yasaklamalara ilk şiddetli tepkisini kilise mallarına el koyarak göstermişti. Bu nedenle kronik yazarları tarafından - çoğu manastır rahipleri- dinsiz bir tiran olarak adlandırılmıştır. (Harper-Bill: 1999: 298) Büyük bir gelir elde eden John, Maliye Kayıtları'ndan anladığımız kadarıyla bu mallardan takribi 100.000 sterlinlik bir gelir sağlamıştır (Barrat, s. 835-850; karşılaştırma için bkz: Hall, 1896: 772). John, elde ettiği bu gelir sayesinde tazı sürüsü, atlar ve avcılar için 82£ 11s 1d, eski karısının kıyafetleri için 128 £ 10s 18d, kumaş alımları için 957£ 5s 5d, atların bakımı ve barınması için 383£ 18s 9d harcamıştır. Ayrıca John büyük miktarda askerî teçhizatın alımını da kiliselerden elde ettiği paralarla sağlayabilmiştir. John'un kişiliğini anlamamız için bir örnek daha vermemiz yerinden olacaktır. John kiliselerden ve keşişlerden zorla topladığı paralarla aslanı ve terbiyecisinin giyeceği pantolonu için de para harcamıştır. Kral John yıl boyunca 2.223£ 7s 6d para harcamış tüm masraflar keşişlerden zorla elde ettiği paralardan karşılanmıştır (Brown ve Holt, 1961: s. 44-45).

Buraya kadar izah ettiğimiz hususların dışında bir husus daha vardır ki John'un kendisini sıkışmış hissettiğinde neler yapabileceğine dair önemli bir örnek olarak karşımıza çıkar. John, Papa ile mücadelesinde müttefik aramış, Fas (Morocco) Emiri'ne (Muhammed El Nasır) bir mektup yazmış, iki şövalye ve bir rahip elçi olarak gitmiş, onu Afrika, Fas ve İspanya'nın kralı olarak selamlamıştır. Kendisine yardım etmesi karşılığında Müslüman olacağını ve İngiltere'yi de Müslüman yapacağını Fas Emiri'ne iletmiştir. Ancak emir, gelen elçilik heyetinden John'un kişiliği ile ilgili bilgi aldıktan sonra "krallara din değiştirmek yaraşmaz." diyerek John'un tekli-fini geri çevirmiştir².

---

² Qualiter rex desperans mis[er]it ad admiralium Murmelim Misit i[gitur] nu[n]cios sec[re]tissimos cum festinatione summa videlicet Thoma[m] de Herdintona et Rad[ulfum] fil[ium] Nichi milites et Rob[er]tu[m] de Lond[oniis] cl[er]icu[m], ad admiralium Murmeliu[m], regem magnum Affrica, Marrochie, et Hyspaniae, qu[ue]m vulgus Myramumelinu[m] vocat, significans eide[m], quod se et regnu[m] suum libent[er] redd[er]et eidem et ded[er]it et deditu[m] ten[er]et ab ip[s]o, si plac[er]et ei, sub tributo. Nec no[n] et lege[m] X[hristi]ana[m], qu[am] vana[m] censuit relinquens, legi Machometi fidel[ite]r adhaeret. Bkz: Matthew Paris, **Chronica Maiora II**, Cambridge, Corpus Christi College, MS 01611, s. 38r.

Kral John'un yasaklamalara diğer tepkisi Angevin İmparatorluğu'nu savunmacı bir zemine oturtmak olmuştur. Denizlerden gelebilecek tehlike ve saldırıları önleyebilmek için tüm filoların birleştirilmesini ve William de Wrothan'ın emrine verilmesini istemiştir. Zira John, Papa Innocentius'un sadece Müslümanlara değil Hristiyanlara karşı da bir Haçlı Seferi düzenleyebileceğini bilecek kadar iyi bir tarih okuyucusudur. Innocentius, sapkın ilan ettiği Albililere karşı Haçlı Seferi düzenleyen ilk Papa'dır (Sayers, 1994). John ayrıca sadakati şüpheli görünen baronların ya da soyluların rehin alınmasını istemiştir. İngiltere'de giderek bozulan malî disiplinden dolayı önce İrlanda'ya yapacağı seferi Papa'lık yasaklamalarının da etkisiyle ertelemiş ardından siyasî otoritesini sürdürebilmek adına baronlarına tavizler vermeye başlamıştır.

12 Ocak 1209 yılında III. Innocentius, Langton'u üç ay içinde tanınmaması durumunda John'u aforoz edeceğini duyurmuştur. 6 Mart 1209 yılında ise bu sefer Kraliçe Berengaria'nın³ haklarını teslim etmemesi nedeniyle John aforozla tehdit edilmiştir. Papa'nın üç ay gibi bir süre sonra ve aniden Berengaria'nın durumunu dile getirmesi John'un hala af dileyebileceğini düşünmesinden kaynaklanmaktadır (Cheney ve Gwendolen, 1967: s. 844). Bu yıllarda John Papa'lık tehditlerine aldırış etmeyerek İskoçya üzerindeki siyasî hegemonyasını güçlendirmekle ilgilenmiştir. Papa Innocentius ise derhal John'a temsilciler göndermiş, böylece Kilise John'a taleplerini iletmiştir. Buna göre John, Stephan Langton'un başpiskoposluğunu tanıyacak, keşişlerin sürgün cezalarını iptal edecek ve kayıplar için Kilise'ye tazminat ödeyecektir. John, bu sefer yasakların ve tehditlerin ciddi boyutlara varacağını anlamış olacak ki Papa'nın temsilcilerini oyalamaya çalışmıştır. Temsilciler 23 Eylül'e kadar şartların kabul edilmemesi durumunda John'un aforoz edileceğini bir kez daha söylemişlerdir ve John aforoz edilmiştir. Kral John belki de bugün birleşik bir İngiliz ulusu oluşmasının temeli sayılabilecek hamleyi de tam bu noktada gerçekleştirmiştir. On iki yaşından büyük tüm özgür adamlara krala bağlılık yemini etmesi için çağrıda bulunmuştur (Hatcher, 1981: 3-40). Bu çağrı karşılık bulmuş ve 30 Eylül'de Marlborough'da binlerce İngiliz John'un önünde diz çökmüştür. John'un henüz iki yaşında olan oğlu Henry'de bu biat töreninde varis olarak kabul edilmiştir. Bu, Orta Çağ'da İngiltere'de o güne kadar görülmemiş eşsiz bir andır. Törenin sonunda John, her bireye şahsen veremeyeceği için sadık adamlarına açık hava (barış) öpücüğü vermiştir. John'a itaat etmeyen ve Papa ile mücadelesinde yanında olmayanlara ise büyük miktarlarda para cezaları kesilmiştir (Maddicott, 2011: 299-305).

John'un aforozu ciddiye alması, birleşik bir İngiltere yaratmak için harekete geçmesi Innocentius'u da harekete geçirmiştir. Innocentius, Papa ile çatışan yöneticilerin tüm Hristiyanlar tarafından nasıl dışlanacağını açık açık göstermek için girişimlerde bulunmuştur. John, Fransa Kralı Philip'in İngiltere'yi istila tehdidinden ve Papa'nın kendisine karşı bir Haçlı Seferi düzenleyebilecek kapasitede olmasından çekinerek daha ileri gitmemiş Papa III. Innocentius'a boyun eğmiştir. 11 Kasım 1212'de Baulieu başrahibiyle birlikte birkaç temsilciyi Papa'nın barış şartlarını kabul ettiğini bildirmek için Roma'ya göndermiştir (Hardy, 1833: i, 126). Papa, 1 Haziran 1213'e kadar tüm şartların kabul edilmesi gerektiğini bildirmiştir. Bu sırada Fransa kralı Philip İngiltere'yi işgal etmek için girişimlerde bulunmaktadır. John, mecbur ve mahcup bir şekilde tövbe ederek Papa'ya teslim olmuştur. İngiltere Krallığı Papa III. Innocentius'a dirlik olarak sunulmuş, Kral John Papa'nın vassalı olmayı kabul etmiştir. Burada Papa'nın İngil-

---

³ Ağabeyi Richard'ın dul eşi olan Berengaria'nın İngiliz hükümetinden alacaklarının John tarafından ödenmemesi nedeniyle çıkan kriz.

tere'deki yasağı bir yıl daha kaldırmayacak olması ilginçtir. Ancak anlıyoruz ki Papa John'a güvenmemektedir. Her şeye rağmen John ise Philip'in saldırılarından ve baronlarının isyanından efendisi Papa'ya sığınabileceğini bildiğinden, efendisinin tüm uygulamalarına razı olmuştur (Cheney, 1978: s. 326).

John'un Papa ile uzlaşmasının hemen ardından Fransız donanmasının İngilizlerce yakılması ve buğday, domuz, şarap gemileri başta olmak üzere birçok gemiye el konulması John tarafından sevinçle karşılanmıştır. John, Fransa'dan oldukça yüklü bir ganimet elde etmiştir (Cheney, 1978: s. 326-327). Bu galibiyetin Papa'lıkla uzlaşmasından sonra gerçekleşmesi bundan sonra John'un efendisine karşı daha ehil davranmasına katkı sağlamıştır.

John, Papa ile uzlaşmazlığında sürgüne gönderdiği din adamlarının dönmeleri için geçiş izinleri yayınlamıştır. Kilise topraklarının iade edilmesi için hükümet üyeleri görevlendirilmiştir. (Hardy, 1835: s. 98-103). Stephan Langton 9 Temmuz 1213'te İngiltere'ye gelmiş ve 20 Temmuz'da John üzerindeki aforozu Winchester'da kaldırmıştır. Kral John ve Papa arasında yeni bir diyalog zemini oluşmuş ve John Papa'nın gözde vassalı haline gelmiştir. Papa, Stephan Langton'u İngiliz krallığının kurtuluşu için her şeyi yapmakla sorumlu tutmuştur (Cheney, 1978: s. 344).

Lord Papa III. Innocentius ve Vassal Kral John

Fransa Kralı Philip'e karşı kazanılan deniz zaferi ve Papa ile uzlaşma John'un Angevin İmparatorluğu'nu yeniden canlandırma girişimlerine odaklanmasına ve kıta Avrupa'sında kaybettiği toprakları geri almak istemesine yardımcı olmuştur. John, Fransa'ya karşı girişilecek bir seferde Alman İmparatoru IV. Otto'nun desteğini alabilmek için Papa'nın onayıyla ona bir heyet göndermiştir. Ancak ülkenin önde gelen soyluları (baronlar) kıta Avrupa'sına düzenlenecek bir seferden hoşnut değillerdir. Zira John bugüne kadar girişmiş olduğu tüm mücadelelerde vergi yükünü soylularına bindirmiştir. Yeni bir seferi finanse edecek gücü olmayan baronlar ve sürgünden yeni dönen piskoposlar John'u bu karardan vazgeçirmişlerdir. Ancak bu karar çok uzun sürmemiştir. John, peşinden gelecek sadık adamlar yaratmak istiyorsa baronlarına tavizler vermesi gerektiğini öğrenmiştir. Her ilçeden (shire) dört şövalyenin gelmesini ve sorunların ulusal bir şekilde müzakere edilmesini emretmiştir. Burası İngiltere tarihi için önemlidir zira John'un bu emri parlamento'ya giden yolda atılan ilk adımdır. John'un kıta Avrupa'sındaki topraklarından vazgeçmemesi ona pahalıya mal olmuştur. Fransa ile yapılan Bouvines Savaşı'nı kaybetmesi, üstelik baronların ve piskoposların itirazına rağmen bu savaşı gerçekleştirmesi, John için oldukça ağır şartlar içeren ateşkese zemin hazırlamıştır (Cheney ve Gwendolen, 1967: 981).

Mağlup bir kral olarak İngiltere'ye dönen John, baronları tarafından amansız bir muhalefetle karşılanmıştır. Papa III. Innocentius muhalefetin bir isyana dönüşebileceğini tahmin etmiştir. Nihayet baronlar Stephan Langton tarafından temin edilen ve İngiltere Kralı I. Henry'nin taç giyme töreninde baronlara sunmuş olduğu tüzüğün kopyasıyla harekete geçmişlerdir. John, eğer bu tüzükte baronlara tanınmış hakları onaylamazsa baronlar John'a karşı savaşacaklarını ifade etmişlerdir. Baronların I. Henry'nin tüzüğünde var olan hakları talep etmesi Kral John'un onları oyalama girişimleriyle çıkmaza sürüklenmiştir. Burada ise Papa III. Innocentius'un devreye girmiş olduğunu görüyoruz. Zira Papa artık İngiliz Krallığı'nın derebeyi idi ve ona göre isyan halinde olan baronlar aslında Papa'ya da başkaldırmıştı. Papa III. Innocentius piskoposlara ve başpiskopos Stephan Langton'a vermiş olduğu emirlerle Kral John'un desteklenmesi ge-

rektiğini ifade etmiştir. John, hemen 15 Ocak 1215'te İngiltere'deki piskoposlukların seçimlerinde özgür olduğunu onaylayan mektuplar yayınlamıştır (Church, 2015). John böylece atama (investitura) meselesinin çıkış noktası olan piskoposluk seçimlerine kralların müdahale edemeyeceğini kabul etmiştir.

Kral John, Lord Papa Innocentius'u memnun etmiş ancak baronlarına karşı Papa'nın daha fazla desteğine ihtiyaç duyduğundan Haç'ı alıp Haçlı Seferleri'ne katılacağını deklare etmiştir. 1205 yılından 1213 yılına kadar Papa ile zıtlaşan ve kavga eden John şimdi tüm benliği ile Papa'nın hizmetkârı konumundadır. Innocentius bu haberle John'a koşulsuz destekleme sözü vermiştir. Ancak Innocentius, John'a göndermiş olduğu mektupta kendisini lord, John'u da vassal olarak belirtmeyi ihmal etmemiş İngiltere tahtını elinde tutmak ve yasal olarak varislerine aktarmak istiyorsa yolun bu olduğunu ona bir kez daha göstermiştir (Cheney ve Gwendolen, 1967: no. 1004-1006).

Baronları üzerinde üstünlük kuramayan John bir kez daha İngiliz ulusuna seslenerek kendisine doğrudan tabi olunmasını istemiştir. Ayrıca paralı askerler toplayarak baronlarıyla savaşabileceğinin sinyallerini vermiştir. Papa III. Innocentius bu sefer İngiliz iç siyasetine doğrudan müdahale ederek baronlara mektup yazmış krallarına karşı isyan girişimlerini durdurmalarını istemiştir (Holt, 1961: s. 104).

John, malî yapıyı düzeltmek ve olası askerî hareketa hazırlanmak için baronlarından scutage adı verilen ve askeri yükümlülüklerin muafiyetinden dolayı toplanan vergileri talep etmiştir. Ancak birkez daha baronların muhalefetiyle karşılaşmış Papa Innocentius bu vergiyi baronların üzerinden kaldırmıştır (Church, 2015). Her ne kadar Papa, John'a karşı muhalafeti dizginlemek için vergiyi kaldırsa da bu bir çiftbaşlılığın olduğunu göstermektedir.

Innocentius, Stephan Langton ve piskoposlara tekrar mektuplar göndermiş her iki taraf adına barışın tesis edilmesi için çalışmalarını emretmiştir. Ancak Stephan Langton'a yazmış olduğu mektuptan ona karşı kızgın olduğunu anlıyoruz (Church, 2015). Zira John'a karşı muhalefete destek vermesinden -I. Henry'nin tüzüğünü baronlara veren kişidir.- dolayısıyla Stephan Langton bu mektupta kınanmıştır. Bir diğer mektup da John'a gönderilmiştir. Burada John sükûnete davet edilmiş baronların taleplerinin dinlenebilmesi için güvenli geçiş belgeleri yayınlaması istenmiştir (Cheney ve Gwendolen, 1967: no. 1001-1003). Papa III. Innocentius'un mektuplarıyla yasa dışı ilan edilen baronlar ise savaşmaktan başka çarelerinin kalmadıklarını düşünerek John'a karşı isyan bayrağını askerî bir sefere dönüştürmüşlerdir. John, baronların isteklerini Papa'ya sunmuş, uzlaşmak için her şeyi yaptığını bildirmiş ancak baronların ikna olmadıklarını aktarmıştır. Papa, Stephan Langton'dan baronları afroz etmesini istemiştir. Kendisi de bir soylu olan ve Papa sayesinde atanan Stephan Langton bunu reddetmiştir. John, başka çaresi kalmadığından dolayı sheriff'lerinden (ilçe yöneticileri) muhaliflere karşı harekete geçmelerini istemiştir (Hardy, 1833: i, s. 204). Baronlar ise bu emre karşılık Londra'ya yürümüşler ve şehri ele geçirmişlerdir. 15 Haziran 1215'te kraliyetin haklarını sınırlayan Magna Carta John tarafından böylece mühürlenmiştir. John, Papa'nın daha fazla desteğini sağlamak için III. Innocentius'a vermiş olduğu tavizleri tekrarlamış Kilise'nin gerçek tövbekârı olduğunu beyan etmiştir. Magna Carta'da yer alan güvenlik maddesinin Papa'ya karşı da bir tehdit içerdiğini Innocentius'a bildirmiştir.

“Baronlarım, bu tüzüğümüzle bahsettiğimiz ve onayladığımız barış ve özgürlükleri tüm güçleriyle gözetecek, sürdürecektir ve gözetilmesini sağlayacak, krallıkta istedikleri herhangi bir yirmi beş baronu seçecektir. Biz tümünü kabul ediyoruz. Alémden dileyen herkes, söz konusu işlerin yürütülmesinde yirmi beş baronun emirlerine uymaya yemin eder.” (Cheney ve Semple, 1953).

Yirmi beş baron, lord onların sözüne uymadığında ona karşı savaş başlatabilecek ve 1.200 kişilik bir şövalye kuvvetini yönetebilecektir (Cheney, 1968: s. 280-307). Papa Innocentius durumun John ve kendisi açısından vehametini görmüş derhal Magna Carta’yı kınayan bir bildiri yayınlamıştır. Papa, İngiltere’de kralın lordu olduğundan söz konusu madde ile baronların kendisine dahi karşı gelebilme hakkını yasal hale getirdiklerini görmüş ve önlem almak istemiştir (Cheney ve Semple, 1953: no. 82-83).

III. Innocentius 7 Temmuz tarihinde bir mektup yayınlayarak baronların Müslümanlardan daha tehlikeli olduğunu zira Haçlı Seferi’ne katılmayı kabul eden bir krala karşı isyan etmelerinin başka bir şekilde izah edilmesinin olanaksız olduğunu bildirmiştir⁴.

“Bu adamlar [asi baronlar] şüphesiz Sarazenlerden daha beterdir. Çünkü onlar, özellikle Kutsal Topraklara yardım edeceği ümit edilen bir kralı tahttan indirmeye çalışıyorlar.” (Cheney ve Semple, 1953: no. 80)

Her ne kadar İngiltere Krallığı John’un elindeymiş gibi gözüke de bu krallığı artık sadece Papa’nın desteğiyle elinde tutabilmektedir. John için avantajlı olan gelişme ise Papa III. Innocentius’un baronları birer asi olarak nitelendirmesi ve V. Haçlı Seferi’ne katılımının böylece geciktiğinin vurgulanmasıdır. Ayrıca bir grup baron John’u tahttan indirmek ve Fransa Kralı Philip’in oğlunu tahta çıkarmak için harekete geçmiştir. Bu gelişme Magna Carta’yı krala mühürleterek büyük başarı sağlayan baron grubunu tamamen yasadışı bir aforoz grubuna dönüştürmüştür (Holt, 1961: s. 128). Innocentius, baronların hükmettikleri toprakları yasaklarla cezalandırırken baronları da aforoz etmiştir. John, St. Albans ve St. Edmunds gibi büyük manastırlarda ordusunu toplayarak baronlara karşı büyük bir iç savaşın fitilini ateşlemiştir. Baronların Fransa Kralı Philip’in oğlunu İngiltere’ye davet etmesiyle büyük bir kaos yaşanmıştır. Papa’nın John’u desteklemek için gönderdiği Guala Bicchieri dahi Fransız işgaline engel olamamıştır. John, iç savaşın ortasında hasta yatağında yeni Papa III. Honorius’a bir mektup yazarak İngiltere’nin Papa’lık otoritesine tabi olduğunu oğlu III. Henry’nin İngiliz kralı olması gerektiğini rica etmiştir. John’un ölümü ile birlikte Papa’lık ile olan münasebetleri sonra ermiş ancak İngiltere’de iç savaş bitmemiştir (Church, 2015). Bu bağlamda John, oğlu III. Henry’e (1216-1272) yalnızca dirlik olarak elde tutulabilen ve iç savaşın ortasında bir ülke miras bırakmıştır.

Sonuç

Atama meselesinden kaynaklı Papa-Kral çatışmalarından hareketle dinin ve dolayısıyla dini sorumluların toplum ve siyaset üzerindeki etkisi düşünüldüğünde şüphesiz Orta Çağ’ın zaman dilimi olarak diğer zamanlardan; Avrupa’nın da diğer bölgelerden ayrıldığı sonucu karşımıza çıkar. Zira bu denli kuvvetli bir etkinin şüphesiz tek ve en önemli kaynağı Kilise’dir ve Avrupa tarihini derinden etkilemiştir. Orta Çağ Avrupa tarihi Hristiyanlığın bir tutkal görevi

---

⁴ Magna Carta’nın iptali konusunda Innocentius’un John’a vermiş olduğu ve Kilise Hukukundan kaynaklı destek için bkz: R. Helmholz, “Pope Innocent III and the Annulment of Magna Carta”, The Journal Ecclesiastical History 69(1), 1-14.

gördüğü ve günümüz uluslarının şekillenmesine böylece etki ettiği zamanın ve bölgenin tarihidir. Bu etkide Papa'lık ve Papalar şüphesiz müstesna bir yer işgal eder.

Kilise var olduğu andan itibaren hem ruhanî hem de siyasî olarak kendisine rakip kabul etmemiştir. Roma İmparatorluğu'nun Hristiyanlık ve Hristiyanlar üzerindeki baskısının sona ermesiyle birlikte Kilise, ekonomik, kültürel ve siyasî bir canlanma yaşamıştır. Krallara taç giydiren, aforoz eden, Haçlı Seferleri ile Doğu'ya Hristiyanları yönlendiren hep Kilise'dir. Bu bağlamda Kilise'nin siyasî gücü elinde tutan krallar ya da imparatorlarla karşı karşıya gelmesi kaçınılmazdır ve öyle de olmuştur.

X. yüzyıldan itibaren kral ya da imparatorların dinî alana müdahalesini engelleme ve özellikle atama meselesinden kaynaklanan sorunlara çözüm bulma arayışı çatışmalara neden olmuştur. İlk önemli örneğini Papa VII. Gregorius ve Kutsal Roma Germen İmparatoru IV. Heinrich arasında gördüğümüz atama kavgası benzer bir şekilde Orta Çağ İngiltere'de de vuku bulmuştur.

Canterbury Kilisesi İngiltere için kurulduğu 597 yılından itibaren çok önemli roller oynamış, Canterbury Kilise'sine başpiskopos seçimleri her zaman ihtilaflara sebep olmuştur. Gerek I. Henry'nin Papa Paschalis ile yaşadığı gerginlik, gerek II. Henry'nin başpiskopos Becket'i öldürtmesi, Canterbury'nin dinî olduğu kadar siyasî öneminden kaynaklanmaktadır. Zira Canterbury Kilisesi İngiltere'de oluşturulmuş dev manastır organizasyonunun merkezidir ve burada görevli piskopos ya da keşişler fieflerini krallardan almıştır. Dolayısıyla piskopos ya da keşişlerin sadece dinî adamlar değil kralın soyluları olması nedeniyle siyasî adamlar olduğu sonucuna ulaşabiliriz.

Yurtsuz John, babası II. Henry'den devraldığı mirası korumak, merkezî imparatorluk sistemine hanel getirmemek ve Angevin mirasını yasal varislerine bir bütün halinde aktarabilmek ve Canterbury gibi önemli bir siyasî(!) organizasyonu Papa'nın tekeline bırakmamak için Papa III. Innocentius'a karşı gelmiştir. Papa'nın yasaklamalar ve aforoz tehdidine askerî cevaplar vererek çatışmayı tırmandırmıştır. Monarşiyi kuvvetlendirmek ve rejimini korumak için çabalamış olan John, Angevin İmparatorluğu'nun karşı karşıya kaldığı krizler nedeniyle 1213 yılında Innocentius'a diz çökmüştür. Sonuç olarak İngiltere ve İrlanda Krallıkları Papa'ya dirlik olarak verilmiş, John efendisi Papa'nın hizmetinde bir vassal olarak krallık topraklarını elinde tutmayı kabul etmiştir.

Burada ulaştığımız başka sonuçlar da varki öncekilerden önem bakımından ayrılır. Zira John, Papa karşısında bilinçli olmadan birleşik bir İngiliz ulusu oluşturan ilk kraldır. John, Papa'nın tehditleri karşısında İngiliz ulusuna çağrı yapmış doğrudan krala biat etmelerini sağlamıştır. Ayrıca baronların da vermiş olduğu tavizler ve sorunların çözümü için her ilçeden şövalye talep etmesi de parlametonun temelini atmıştır.

Efendisini memnun eden -ki ulaştığımız sonuca göre başka çaresi de kalmayan- John, Papa'nın en gözde vassalı olabilmeyi böylece sağlamıştır. İngiliz iç siyasetinde Papa'nın desteğini almak için hiçbir zaman gitmeyeceği ve katılmayacağı Haçlı Seferleri'ne katılım sözü vermiştir. Buradan John'un çıkarları söz konusu olduğunda hiçbir sınır ve ilke tanımayan bir kral olduğu sonucuna varılabilir. Ayrıca Fas Emiri'ne yazmış olduğu mektupla ya da kilise mallarından elde ettiği paraları harcadığı alanlarla görebiliyoruz ki John kişilik olarak zayıftır.

Sonuç olarak yaşanılan krizlerin en büyüğü olan Magna Carta John'un merkezî krallık ide-
aline vurulmuş en büyük darbedir ve hem baronlarıyla hem de Papa ile girdiğı çatışma sonucu
yapılmak durumunda kalınmıştır. Bu bağlamda John, yeni efendisi Papa ve ona verdiğı sözlerle
son bir kez merkezî krallık idealini gerçekteştirmeye çalışmıştır. Ancak özellikle Papa'nın ata-
yabilmek için büyük uğraşlar verdiğı Stephan Langton'un da bir soylu olması ve hem John'a
hem de Papa'ya karşı gelmesi başka mühim sonuçlar doğurmuştur.

KAYNAKÇA

- BARRAT, N., (1996). "The revenue of King John," EHR, 111. 835- 855.
- BROOKE, Z. N. (1952). *The English Church and the Papacy from the Conquest to the Reign of John*. Cambridge: Cambridge Universty Press.
- CEYLANBAŞ, F. (2023). Kral John Dönemi İngiltere'de Feodalite ve Magna Carta'ya Giden Yol (1199-1216) Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- CHENEY, C. R. (1948). "A neglected record of the Canterbury election of 1205-1206", *Bulletin of the Institute of Historical Research*, XXI/64: 233-238.
- CHENEY, C. R. (1949). "King John's Reaction to the Interdict on England", *Transactions of the Royal Historical Society*, IV/31: 129-150,
- CHENEY, C. R. (1978). *Pope Innocent III and England*. Stuttgart: Cambridge Universty Press.
- CHURCH, S. (2015). *King John and Road to Magna Carta*. London: Macmillan Press.
- CLARKE, P. D. (2007). *The Interdict in the Thirteenth Century: A Question of Collective Guilt*. Oxford: Oxford Universty Press.
- ÇOBAN, B. Z. (2014). *Geçmiřten Günümüze Papalık*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- DUNCAN, A. A. M. (1999). "John King of England and the Kings of Scots". *King John: New Interpretations*. (Ed. S. D. Church). Woodbridge: Boydell&Brewer Press. 247-273
- DURGUN, F. (2018). "Dini ve Siyasi Yönleriyle Orta Çağ Batı Kilisesi'nde Büyük Bölünme (1378-1417)". *Ortaçağ'da Din ve Devlet*. (Ed. Ayře Atıcı Ariyan). İstanbul: Yeditepe Yayınları. 177-199.
- DURMAZ, S. (2010). "Yüksek Ortaçağda Papa-İmparator Çatışması: Kılıç ile Âsâ'nın Savaşı". *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1: 93-120.
- HARPER-BİLL, C. (1999). "John and the Church of Rome". *King John: New Interpretations*. (Ed. S. D. Church). Woodbridge: Boydell&Brewer Press. 289-315.
- HATCHER, J. (1981). "English Serfdom and Villeinage: Towards a Reassessment," *Past and Present*. X: 3- 39.
- HELMHOLZ, R. (2018). "Pope Innocent III and the Annulment of Magna Carta", *The Journal Ecclesiastical History* 69(1), 1-14.
- HISTORICAL WORKS OF RALPH DE DICETO. (1876). (Ed. W. Stubbs). Roll Series, London.
- HOLDSWORTH, C. (1963). "John of Forde and the Interdict", *The English Historical Review* LXXVII/309: 705-714.
- HOLT, J. C. (1961). *King John*, London: Historical Association Pamphlets.
- KNOWLES, M. D. (1938). "The Canterbury Election of 1205-1206", *The English Historical Review*, 210: 211-220.
- LETTERS OF INNOCENT III TO ENGLAND AND WALES. (1967). (Ed. Cheney, R. C. ve Gwendolen, M.). Micgian: Clarendon Press.

- MADDICOTT, J. R. (2011). "The Oath of Marlborough, 1209: Fear, Government and Popular Allegiance in the Reign of King John". *The English Historical Review*, CXXVI/519: 281-318.
- MATTHEW PARİS, *Chronica Maiora II*, Cambridge, Corpus Christi College, MS 016II.
- MORRİS, M. (2015). *King John Treachery, and Tyranny in Medieval England: The Road to Magna Carta*. London: Pegasus Book.
- PIPE ROLL 14 JOHN. (Ed. Brown Allewn R. ve Holt J. C.). (1961). London: Pipe Roll Society New Series.
- ROTULI LITTERARUM CLAUSARUM IN TURRI LONDINENSI ASSERVATI. (1833-1844). (Ed. Hardy D. T.). II vols, London: G. Eyre and A. Spottiswoode.
- ROTULI LITTERARUM PATENTIIUM IN TURRI LONDINENSI ASSERVATI. (1835). (Ed. Hardy D. T.). London: G. Eyre and A. Spottiswoode.
- SAYERS, J. (1994). *Innocent III: Leader of Europe*. London: Longman Press.
- SAYERS, J. (2000). "Peter's throne and Augustine's chair: Rome and Canterbury from Baldwin (1184-1190) to Robert Winchelsey (1297-1313)", *JEH*, 51: 250-274.
- SELECTED LETTERS OF POPE INNOCENT III CONCERNING ENGLAND (1198- 1216). (1953). (Ed. Cheney, C. R. ve Semple W. H.). New York: Thomas Nelson and Sons Ltd.
- SERDAR, M. (2021). "Ortaçağ Avrupası'nda Papalık", *Orta Çağ Avrupa Tarihi*. (Ed. Özlem Genç). Niğde: Talebe Yayınları. 215-301.
- THE HEADS OF RELIGIOUS HOUSES ENGLAND AND WALES, 940- 1216. (1972). (Ed. D. Knowles, C. N. L. Brooke, V. London) Cambridge: Cambridge University Press.
- THE HISTORICAL WORK OF GERVASE OF CANTERBURY. (1871). (Ed. Stubbs W.). 2 vols, London: Cambridge University Press.
- THE RED BOOK OF THE EXCHEQUER. (Ed. Hall, H.). (1896). 3 vols, London: RS.
- TRUAX, J. (2012). *Archbishops Ralph d'Escures, William of Corbeil and Theobald of Bec: Heirs of Anselm and Ancestors of Becket*. Farnham: Routledge Press.
- VAUGHN, S. N. (2012). *Archbishop Anselm 1093-1109 Bec Missionary, Canterbury Primate, Patriarch of Another*. London: Routledge Press.
- VINCENT, N. (2010). "Stephen Langton, Archbishop of Canterbury". *Étienne Langton, Prédicateur, Bibliste, Théologien* (Ed. J. Bataillon, N. Bériou, G. Dahan ve R. Quinto). Turnhout: Brepols Press. 51-123.

EXENDED ABSTRACT

The Investiture Controversy (Investitura) is a dispute between John Lackland the King of England and Pope Innocentius III in the XIII.th over who should be appointed archbishop of the Church of Canterbury. The Church of Canterbury was founded in 597 and became one of the most important institutions in England. The Church has a financial and political importance as well as a religious one, as it is the center of twelve auxiliary dioceses and hundreds of monasteries. Bishops or monks received the lands from the king and they held them in churches or monasteries. In this context, the fact that they are also nobles of the king causes us to attribute financial and political importance to them.

This appointment event in England is one of the most violent struggles between religious power and secular power in medieval England. In this context, the time period of the study covers the almost simultaneous reigns of John (1199-1216) and Innocentius (1198-1216). Pope Innocentius, based on the Dictatus Papae issued by Pope Gregorius VII in 1075, stated that the Roman Church was established by God and that the Pope was the only universal power and therefore had the authority to appoint or dismiss church officials. King John, on the other hand, claimed that the churches should be subordinate to the Crown due to, the heritage, he inherited from his ancestors and that the power was given by God. He argued that his father Henry II and his brother Richard I had appointed church officials, that they were the king's nobles, and that in this context he would be the sole authority to appoint archbishops.

Innocentius III, known for his interest in European politics, wanted to use political power as well as religious power. The fact that the Church's policy since the X. th was in this direction gave Innocentius III the opportunity he was looking for in his relations with John, and he appointed Stephan Langton to the Church of Canterbury. John, despite his unreliable and politically incorrect character, first entered into a great conflict with the Pope in order to protect the Angevin monarchy and authority that he could implement, caused England to be harassed with prohibitions, and then he was excommunicated. In this struggle, John was perhaps instrumental in uniting the English nation and bringing freemen outside the feudal hierarchy directly under the king. His failures in English domestic politics, his conflicts with the barons, the wars and territories he lost against France made it important for John to further struggle with the Pope.

With the death of Hubert Walter, the archbishop of Canterbury, the fight for the appointment between King John and Pope Innocentius III finally resulted in the superiority of the Pope, and John knelt to the Pope in 1213. The Kingdoms of England and Ireland were left to the Pope's rule. The study concludes that almost no king in the Middle Ages could resist the power of the Pope and could be punished militarily as well as excommunication if he rebelled against the religious authority. It is also clear that John made some concessions in order to find the support he sought in English domestic politics, and that he held the English kingdom in a vassal-lord relationship with the Pope.